

ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Ёрахматзода Шодичон Рамазон «Истилоҳоти этникӣ дар “Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ

Хурсандибахш аст, ки солҳои охир таваҷҷуҳи муҳаққиқони ҷавони кишвар ба омӯзишу таҳқиқи калимаву истилоҳоти этникӣ бештар гардидааст. Ин шаҳодат аз он медахад, ки насли ҷавони миллат бурхурдҳои илмии ҷаҳони имрӯзаро хуб дарк намуда, роҳи ҳалли ягонаро дар рақобатпазир будани донишҳои замонавӣ медонанд.

Диссертатсияи мавриди назар ба таҳқиқу баррасӣ ва омӯзиши истилоҳоти этникии “Шоҳнома”-и Ҳаким Фирдавсӣ ихтисос дошта, диссертант ибраз меорад, ки “Омӯзиш ва таҳқиқи калимаву вожаҳои этникӣ, хусусан этнонимҳо муҳим ва бамаврид буда, моро ба таърихи куҳан, тарзи зиндагонии мардуми ориёнаҷод, бо гузаштаи ниёгонамон ошно месозад...” (дисс., с. 5).

Диссертатсияи Ёрахматзода Шодичон Рамазон - «Истилоҳоти этникӣ дар “Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ” ба омӯзиши калимаву истилоҳоти этникӣ дар забоншиносии тоҷик бахшида шуда, аз муқаддима, се боб, хулоса, адабиёт, феҳристи ихтисорот ва номгӯи осори таҳқиқӣ иборат аст.

Дар муқаддима мубрамии мавзӯи таҳқиқ, дараҷаи таҳқиқи мавзӯ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ё мавзӯҳои илмӣ, мақсади таҳқиқот, вазифаҳо, объекти омӯзиш, фарзия, доираи таърихии таҳқиқот, марҳилаҳо, асоси назариявӣ ва амалӣ, асосҳои методологӣ, сарчашмаи маълумот, заминаҳо, пойгоҳи таҳқиқот, навгонии қор, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ амалӣ ва дигар нуктаҳои марбута муайян шуда, адабиёти истифодашуда тавсиф гардидааст.

Боби аввали диссертатсия «Асосҳои назариявии ташаккули истилоҳоти этникӣ дар забони адабии тоҷикӣ» унвон шуда, аз чор фасл таркиб ёфтааст.

Дар ин боб муаллиф доир ба масъалаи лексикаи соҳавӣ ё касбу хунар ва истилоҳот дар забоншиносии тоҷик, лексикаи этникӣ, қорбасти вожаҳои соҳавӣ ва истилоҳот дар забони «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ, сарчашмаҳои лексикографӣ дар рушди истилоҳоти этникии “Шоҳнома” (ташреҳи вожаҳои марбут ба мансаб, рукнҳои давлатдорӣ, сулолаҳо, ҷашну маросим, номи қавму миллатҳо) маълумоти арзишманд дода шуда, диссертант маводи таҳқиқшавандаро мавриди омӯзишу пажӯҳиши амиқи забоншиносӣ қарор додааст.

Боби дуюми диссертатсия «**Таҳлили луғавӣ-мавзӯӣ ва баромади вожаву истилоҳоти этникӣ дар «Шоҳнома» -и Фирдавсӣ**» ном дошта, фарогири чор фаслу ду зерфасл мебошад. Дар ин боб муаллиф калимаву истилоҳоти этникиро аз ҷиҳати луғавӣ-мавзӯӣ ва баромад мавриди баррасии забоншиносӣ қарор дода, онҳоро таснифот намудааст.

Дар фасли якуми ин боб исмҳои ҷомеи ифодагари инсон дар “Шоҳнома” шарҳу тавзеҳ дода шуда, ҳамзамон доир ба масъалаи давраи феълӣ рушди забони тоҷикӣ низ маълумот дода шудааст.

Фасли дуюми боби мавриди назар “Зикри этносҳои ифодагари «тоҷик» дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ” унвон дошта, дар мавриди этносҳои ифодагари калимаи тоҷик маълумот ҷой дорад. Муаллиф як қатор вожаҳоеро зикр намудааст, ки як замон ҳамчун вожаҳои дар гузашта сермаҳсули ифодагари мардум ва муодили давраи аввали истилоҳи **тоҷик** монанди *каёнӣён, паҳлавонон, озодагон, деҳгонон, сақоӣ, сугдӣ, бохтарӣ* шинохта мешуданд.

Фасли сеюми боби дуюм “**Истилоҳоти марбут ба вожаи «наҷод» дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ**” ном дорад. Яке аз қабатҳои маводи мавриди таҳқиқи рисола худи калимаи “наҷод” махсуб ёфта, дар “Шоҳнома” қорбасти фаровон дорад. Диссертант бо истинод аз “Шоҳнома” масъаларо хеле хуб баррасӣ намудааст. Масалан, ӯ чунин мегӯяд: “Фирдавсӣ бо *калимаи наҷод* калимаҳои мураккабу ибораистилоҳҳоеро ба қор бурдааст... вожаҳои ифодакунандаи **наҷод** дар қолаби **наҷоди каён, наҷоди Пашанг, наҷоди Қашвод, наҷоди Қубод, наҷоди Сиёвахш,**

висанаҷод, фаридуннаҷод, кайқубоднаҷод, баднаҷод, деҳқоннаҷод, фаррухнаҷод, Талимоннаҷод, покинаҷод, хусравнаҷод хеле зиёданд:

Касе, к-аз наҷоди Сиёвуш бувад,

Хирадманду бедору хомуш бувад. (дисс., с. 92).

Фасли чоруми боби дуюми рисола “**Вожаву истилоҳоти этникӣ дар «Шохнома», баромад ва таснифоти луғавиву мавзуии онҳо**” ном дошта, аз ду зерфасл таркиб ёфтааст.

Дар ин фасл муаллиф вожаву истилоҳоти этниро вобаста ба мансубияти забониашон ба қабати истилоҳоти этникии тоҷикӣ ва истилоҳоти этникии иқтибосӣ тасниф намудааст. Муаллиф мавқеи истилоҳоти этникии аслан тоҷикиро меҳварӣ ҳисобида, дар шинохти ҳувияти миллӣ, бедории миллӣ мансуб ба сулолаҳои шоҳони эрониномаҷоду мардуми ориёӣ тавҷам доништааст, ки қобили дастгирист. Аз таълифоти ҳамин фасли диссертатсия хулоса намуда, истилоҳоти эронӣён, каёнӣён, озодагон, паҳлавонон, сакӣ, шугӣ, сугдӣ, бохтарӣ, порсӣ, балучӣ, курд, алонӣ, хайтолиён ва амсоли инҳоро ифодаҳои “ҳувиятсоз” ном бурдан созгор аст.

Истилоҳоти этникии иқтибосии зерфасли дуюми фасли номбурда бо назардошти мансубияти забонӣ ба қабатҳои ҳинду ориёӣ, арабу яҳуду ҳабаш, ҳинду ориёӣ; юнонӣ, румӣ, рус, арманӣ, турк, туркӣ, чин, чинӣ ва амсоли инҳо тасниф гардидаанд.

Боби сеюми рисола «**Таҳлили сохтори вожаву истилоҳоти этникии «Шохнома»-и Фирдавсӣ**» ном дошта, чор фаслро дар бар мегирад. Дар ин боб вожаву истилоҳоти этникии «Шохнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ аз рӯи сохт мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Муаллиф вожаву истилоҳоти этникии «Шохнома»-ро ба қабатҳои сода: *ҷухуд, ҳабаш, порс, тӯр, турк* ва ғ., сохта: *румӣ, бонаҷод, ҳамнаҷод, мисрӣ, чинӣ, порсӣ* ва ғ., мураккаб: *шоҳаншоҳ, кайнаҷод, Хусравнаҷод, Фаррухнаҷод, Фаридуннаҷод* ва таркибӣ: *теги мисрӣ, гурдони румӣ, оини лӯҳроспӣ, дини гуштоспӣ, печонхати бобулӣ, ханчари кобулӣ, хати паҳлавӣ* ва монанди инҳо чудо намудааст.

Ҳар боби рисола дар алоҳидагӣ бо тартиби муайян натиҷагирӣ гардидааст. Мазмуни умумии бобҳои рисола дар шакли хулоса [Рисола, с. 159-162]. натиҷагирӣ гардидааст.

Мазмуни диссертатсия дар фишурдаи он пурра инъикоси худро ёфтааст. Фишурда ба талаботи муқаррарнамудаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯӣ мебошад.

Таълифоти илмии муаллиф, ки дар фишурдаи диссертатсия нишон дода шудааст (5 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи ҚОА назди Президенти ҶТ, ду мақола дар маҷмаа ва нашрияҳои дигари илмӣ), пурра ба мазмуни рисола муворфиқат мекунад.

Дар радифи муваффақиятҳо диссертатсия аз баъзе норасоиву камбудҳо низ ори нест, ки ислоҳу бартараф намудани онҳо аз манфиат холӣ нахоҳад буд.

1. Ба андешаи мо беҳтар мебуд, агар муқарраи мавзӯи таҳқиқ каме васеътар шарҳ дода мешуд.

2. Боби аввали рисола “Асосҳои назариявии ташаккули истилоҳоти этникӣ дар забони адабии тоҷикӣ” ном дошта, аз 4 фасл иборат мебошад. Ду фасли аввал дар номи боб инъикос ёфта, фасли 3-4-уми он, ки ба масъалаи истилоҳоти соҳавӣ ва нақши сарчашмаҳои лексикографӣ дар “Шоҳнома” бахшида шудаанд, дар номи боб зикр наёфтаанд. Хуб мешуд, агар номи боби якум “Асосҳои назариявии ташаккули истилоҳоти этникӣ ва нақши сарчашмаҳои лексикографӣ дар забони тоҷикӣ ва бозбинии онҳо дар “Шоҳнома” иваз мегардид.

3. Яке аз усулҳои муосири маъмул истифодаи таблитсаҳо диаграмма, гисторграмма ва нишондодҳои рақамӣ дар рисолаҳо махсуб меёбад, махсусан, барои чунин таҳқиқот. Истифодаи ин пешниҳод мазмуни рисоларо сарех мегардонид.

4. Дар рисола ҷо-ҷо иштибоҳоти забонӣ ва техникӣ ҷой доранд, ки ислоҳталабанд.

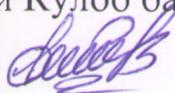
Таъкид ба зикри хос аст, ки ин камбудҳои ҷанбаи тавсиявӣ дошта, ба ҳеҷ вазҳ қимати илмии диссертатсияро коҳиш намедиханд.

Автореферати диссертатсия ва таълифоти нашршудаи муаллиф (7 номгӯй) баёнгари мазмун ва муҳтавои таҳқиқот мебошанд.

Диссертатсия кори илмии анҷомёфта махсуб гардида, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ мувофиқ аст.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи **Ёрахматзода Шодичон Рамазон «Истилоҳоти этникӣ дар “Шохнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ»** ба талаботи Низомномаи намунавӣ оид ба шурои диссертатсионӣ ва Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардидаанд, пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ мебошад.

Муқарриз, номзади илми филология,
дотсенти кафедраи забоншиносӣ ва таърихи
забони Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи
Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Абдусамадзода Э.А.

Имзои Э.А. Абдусамазодаро

тасдиқ мекунам:

Сардори РК ва КМ-и ДДК ба номи

Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Амиров Ф.

Нишонӣ: 735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Хатлон, шаҳри Кӯлоб,
кӯчаи С.Сафаров 16.

Тел.: +(992) 918-13-99-68

E-mail: erajjon-1988@mail.ru